

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
- פרק ראשון: דרמה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,
שירת המאה ה' 20)
פרק רביעי: רומאן ונובלה
- הפרק הראשון בבחינה הוא חובה.
- מן הפרקים השני, השלישי והרביעי, יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) מילון לפי בחירת הנבחן.
(2) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – דרמה

שים לב! פרק זה הוא חובה.

ענה על אחת מן השאלות 1-10 (32 נקודות).

שים לב: בשאלות 1-8 אפשר לענות רק על פי טרגדיה של סופוקלס או טרגדיה של שקספיר.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

1. אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו. תאר שלב זה בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"). הסבר מה הוביל את הגיבור הטרגי להכרה בטעותו, וכיצד הוא התמודד עם הכרה זו.

"אנטיגונה"

2. הצג את הקינה של אנטיגונה בזמן שהיא מובלת למערת הקבר. מה קינה זו מלמדת על דמותה של אנטיגונה? הסבר והדגם את דבריך.

"אדיפוס המלך"

3. הצג את דברי אדיפוס לאחר שהתגלתה האמת ויוקסטה התאבדה. כיצד דברי אדיפוס אלה מאירים את דמותו ואת גורלו? הסבר והדגם את דבריך.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

4. בטרגדיות של שקספיר מוצגת פגיעה בערכים חשובים. כיצד הדבר בא לידי ביטוי בטרגדיה של שקספיר שלמדת, ומה הן התוצאות של שבירה זו? הסבר והדגם את דבריך.

"המלט"

5. התנהגותו של המלט מעידה על צדדים שונים ואף מנוגדים באישיותו. הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת הטרגדיה.

"המלך ליר"

6. במהלך הטרגדיה המלך ליר מבין את טעותו והוא נעשה אנושי יותר. הסבר כיצד תהליך זה בא לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

"מקבת"

7. נבואת המכשפות בתחילת הטרגדיה מתגשמת במלואה במהלך הטרגדיה, אולם דרך המימוש של נבואה זו נתונה גם לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת. הסבר והדגם קביעה זו.

"אותלו"

8. תאר את דמותו של יאגו, והסבר כיצד הוא מניע את העלילה הטרגית.

מחזה מודרני

שים לב: בשאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מן המאה ה־19 או מן המאה ה־20).

9. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על הסובבים אותה.

10. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד מערכת יחסים זו מדגישה בעיה או קונפליקט העומדים במרכז המחזה.

/המשך בעמוד 4/

פרק שני — סיפור קצר

ענה על שתיים מן השאלות 11-13 (לכל שאלה — 17 נקודות; סה"כ — 34 נקודות).

שים לב! אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

שים לב: על השאלות 11-12 אין לענות על פי הסיפור "אח קטן" מאת רונית מטלון.

11. בסיפורים קצרים רבים יש ביקורת על הדמויות המרכזיות או על החברה הסובבת אותן. הצג את הביקורת בסיפור קצר שלמדת, והסבר כיצד היא מעוצבת בסיפור. הדגם את דבריך.

12. בחר במוטיב מרכזי מסיפור קצר שלמדת, תאר את הופעותיו בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.

"אח קטן" / רונית מטלון

13. הסבר כיצד ניסו מתמודד עם מות אחיו. הדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 5/

פרק שלישי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה' 20)

ענה על שתיים מן השאלות 14-21 (לכל שאלה — 17 נקודות; סה"כ — 34 נקודות).

שירת ימי הביניים

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְבִי בְּמִזְרַח / ר' יהודה הלוי

לְבִי בְּמִזְרַח וְאַנְכִי בְּסוֹף מַעְרָב – / אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אֶכֶּל וְאֵיךְ יַעֲרֵב?
אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נְדָרֵי וְאַסְרֵי, בְּעוֹד / צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עֲרָב?
יִקַּל בְּעֵינַי עֲזוֹב כָּל טוֹב סִפְרָד, כְּמוֹ / יִקָּר בְּעֵינַי רְאוֹת עִפְרוֹת דְּבִיר נַחְרָב!

פֶּרֶשׁ את השאלות שהמשורר שואל, והסבר את תפקידן בבניית משמעות השיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יִפֵּה נוֹף / ר' יהודה הלוי

יִפֵּה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תִּבְל, קָרְיָה לְמִלְךָ רָב, / לֵךְ נִכְסְפָה נְפֹשִׁי מִפְּאַתִּי מַעְרָב!
הֵמוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְנִי עַל כְּנֹפֵי נְשָׂרִים, עַד / אֲרוֹהָ בְּדַמְעָתִי עֶפְרָךְ וְיִתְעַרְב!
דְּרֹשְׁתִּיךְ, וְאִם מִלְכָּךְ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמִקוֹם / צָרִי גִלְעָדְךָ – נַחֵשׁ שָׂרְךָ וְגַם עֶקְרָב.
הֲלֹא אֶת אֲבָנֶיךָ אֶחֱזוֹן וְאֶשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבֶשׁ יַעֲרָב!

בשיר זה המשורר פונה בדברים אל ירושלים.

הבא שתי דוגמאות לפנייות אלה, והסבר את התרומה שלהן לביטוי הרגשות של המשורר.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הבא מבול / ר' יהודה הלוי

הבא מבול ושם תכל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
 ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / תסף הפל ושכבו מעצבה?
 ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
 ואשגית לכל עבר – ואין פל, / אבל מים ושמים ותבה,
 5 וליתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.
 ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
 וים ינעף – ונכשי תעלו, כי / אגלי מקדש אלהיה קרבה.

פרש את הבית האחרון בשיר, והסבר את הקשר שלו לבתים הקודמים לו.

/המשך בעמוד 7/

שירת ביאליק

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְבַדִּי / חיים נחמן ביאליק

כָּלֶם נִשָּׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת־בְּקָר חַיִּיהֶם הַרְגִּינָה;
וְאֲנִי, גֹּחַל רֶךְ, נִשְׁתַּכַּחְתִּי מִלֵּב
תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה.

בְּדָד, בְּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף־הִיא
כַּנְּף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל־רֹאשֵׁי הָרַעֲיָדָה.
יָדַע לְבִי אֶת־לְבָאָה: חָרַד חֲרָדָה עָלַי,
עַל־בְּנָה, עַל־יַחֲיִידָה.

כָּבֵר נִתְגַּרְשָׁה מִכָּל־הַנְּוִיּוֹת, רַק־עוֹד
פָּנַת סֵתֶר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית־הַמְדָּרֶשׁ – וְתַתְּכַסּ בְּצֹל, וְאָהִי
עֹמָה יַחַד בְּצָרָה.

וּכְשֶׁכֶּלָה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וּכְשֶׁצֶר־לִי הַמְּקוֹם מִתַּחַת לְכַנְּפָה –
כַּבְּשָׂה רֹאשָׁה בְּכַתְּפִי, וְדַמְעָתָה עַל־דְּף
גִּמְרָתִי נִטְּפָה.

חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלַי וְתַתְּרַפֵּק עָלַי,
וּכְמוֹ שָׂכָה בְּכַנְּפָה הַשְּׂבוּרָה בְּעַדִּי:
„כָּלֶם נִשָּׂא הָרוּחַ, כָּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתָר לְבַדִּי, לְבַדִּי...”

וּכְעֵין סִיּוֹם שְׁל־קִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקוֹשֶׁה וְחֲרָדָה כְּאֶחָת,
שְׁמַעָה אֲנִי בְּבִכּוּיָה הַחֲרִישִׁית הַהִיא
וּבדַמְעָה הַהִיא הַרוֹתַחַת –

כיצד הבדידות באה לידי ביטוי בשיר זה? הסבר והדגם את דבריך.

שירת המאה ה־20שירת המחצית הראשונה של המאה ה־20שירי לאה גולדברג

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

האַמָּנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד / לאה גולדברג

האַמָּנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד,
 וְתִלְכִי בְשָׂדָה, וְתִלְכִי בּוֹ כִּהְלֵךְ הַתָּמָס,
 וּמִחֲשׂוֹף כַּף־רִגְלֶיךָ יִלְטֶף בְּעֵלֵי הָאֶסְפָּסֶת,
 אוֹ שְׁלִפְי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתַּק דְּקִירָתָם.

אוֹ מָטָר יִשְׁיגְךָ בְּעֵדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקוֹת
 עַל כְּתִפְיֶךָ, חוֹדֶה צְנָאֲרֶךָ, וְרֵאשֶׁף רֵעֲנָן.
 וְתִלְכִי בְשָׂדָה הָרֹטֵב וַיִּרְחַב בְּךָ הַשֶּׁקֶט
 כְּאוֹר בְּשׂוּלֵי הָעֲנָן.

וְנִשְׁמַתְּ אֶת רֵיחוֹ שֶׁל הַתָּלָם נוֹשֵׁם וְרוֹגֵעַ,
 וְרֵאִיתְּ אֶת הַשָּׁמֶשׁ בְּרֵאִי־הַשְּׁלִילִית הַזֹּהָב,
 וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמְתָר בָּם לְנִגּוּעַ,
 וּמְתָר, וּמְתָר לְאַהֲבָה.

אֶת תִּלְכִי בְשָׂדָה. לְבַדְּךָ, לֹא נִצְרָכָה בְּלֶחֶט
 הַשְּׂרָפוֹת, בְּדַרְכִים שְׁסֻמְרוּ מְאִימָה וּמִדָּם.
 וּבִישָׁר־לִבְּב שׂוֹב תְּהִי עֲנוּהָ וְנִכְנָעַת
 כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאֲדָם.

מהי המשמעות של ההליכה בטבע בעיני הדוברת? הסבר והדגם את דבריך.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָרֶן / לאה גולדברג

כָּאֵן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקֵיָה.
כָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצַנְנֶת שְׁלֵג,
אָבֵל בְּצֵל הָאָרְנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שְׁקֵמָה לְתַחֲיָה.

צִלְצוֹל הַמְּחַטִּים: הִיָּה הִיָּה —
אֶקְרָא מוֹלְדֹת לְמֶרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקֶרֶח יִרְקֶרֶק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה.

אוֹלֵי רַק צַפְרֵי־מָסַע יוֹדְעוֹת —
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם —
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתֶכֶם אָנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְּעָמִים,
אֲתֶכֶם אָנִי צְמַחְתִּי, אָרְנִים,
וְשָׁרְשֵׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

ההזדהות של המשוררת עם עצי אורן בונה את משמעות השיר.

הסבר והדגם קביעה זו.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

<p>ב</p> <p>בְּשֶׁמֶשׁ הַיָּא הֵיְתָה עֲלֶה זָהָב נּוֹפֵל, בְּפָרַח הַיָּא הֵיְתָה טָפָה שֶׁל דְּבֶשׁ אֶפֶל, וְאַגֵּל טַל בְּנַחֵיל שֶׁל כּוֹכְבִים — וּפָה הֵיָא צֵל.</p> <p>מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחֵיל הַמְצֵלֶצֶל, בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן גְּמָרָן בְּתוֹךְ שָׂרָב עֵצֶל, תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דִּמְדוּמִים — וּפָה הֵיָא צֵל.</p> <p>ג</p> <p>מִדְּבָשֶׁךְ? מִי יִזְכֵּר אֶת דְּבָשֶׁךְ? הוּא שֵׁם, הַרְחֵק, בְּפִוּרֵת. כָּאֵן, בְּשֶׁמֶשׁ מוֹאֲרָה, גּוֹפֶךְ, רֵאשִׁיךְ — כְּלִיף עֶקֶץ, שְׂנָאָה אֵין־אוֹגִים עֲלוּבָה וְעוֹרֵת. הַפְּחַד הוֹרֵג. הַשְּׁמֵרִי לְגַפְשֶׁךְ.</p>	<p>א</p> <p>בְּרַבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאָר — עַל שֶׁמֶשׁה, מִבְּחוּץ, צֵלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה כְּמַעַט אֵין לְרֵאוֹת אֶת כְּנַפֶּיהָ.</p> <p>הַפּוּכָה. גּוֹף צָר. שֵׁשׁ רְגֵלִים דְּקוֹת — בְּגִלְיֵי עִירֹם, בְּאֵיּוֹם מְכַעַר זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.</p> <p>אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָהּ בְּדַבְּרֵי שִׁירָה? אֵיךְ נִשִּׁיר וּמָה? יְבוֹא יְלֵד קֶטָן וַיֹּאמֶר: הַמְּלִכָה עִירְמָה.</p>
--	---

בכל אחד משלושת חלקי השיר הדבורה מתוארת באופן שונה.
 הסבר והדגם כיצד היא מתוארת בכל אחד משלושת חלקי השיר.

21. לפניך סונט ב מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"), קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השכמה ברחוב כפרי
ולבלובו של גן בטרום פרי
בלבן תפרחתו יפת התאר.

ומה מאד צחקה באמרי
כי אל השחר הענג כורד
אקרב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועה נשאת, התזכר?
והגידות את ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צהר.

מאחורי גבה הכפר געור,
החלונות נצטלצלו עם רוח -
ולא היה בינינו אלא אור.

בסונט זה מתואר זיכרון של חוויה נפלאה.

כתוב מהי החוויה, והסבר כיצד היא מעוצבת.

פרק רביעי – רומאן ונובלה

ענה על אחת מן השאלות 22-23 (34 נקודות).

- 22.** רומאנים ונובלות רבים מתארים גם את מה שמקשר בין בני האדם וגם את מה שמפריד ביניהם. הסבר והדגם קביעה זו על פי רומאן או נובלה שלמדת.
- 23.** הצג את המטרות של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת. תאר את הקשיים העומדים לפני הדמות בדרך להשגת מטרות אלה. האם היא מצליחה להשיג אותן? הסבר והדגם את דבריך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך